

1960ernes USA

Folkebevægelserne mod hovedstrømningerne

W. BRUCE LESLIE

Få årtier i den amerikanske historie byder på et så kontrastfyldt forhold mellem de første og de sidste år som 1960erne: Den flotte John F. Kennedys velformulerede tiltrædelsestale over for den udkørte Lyndon B. Johnsons tilbagetræden fra sin genvalgskampagne. De høflige, unge sorte universitetsstuderende, som laver sit in-strejker i frokostrestauranterne ved Greensboro Woolworth over for de Sorte Pantere, der svinger med pistolerne ved Cornell University og gør brug af dem i Oakland, Californien. Den karseklippede universitetskultur fra 1960 over for Woodstocks langhårede modkultur. Et vedholdende tyveårigt babyboom overfor unge mennesker, der sværger på ikke at ville sætte børn i en korrupt verden. Dr. Spock, der lægger ud som babyguru, og i egenskab af fredsforkæmper ender som verbal skydeskive for Vicepræsidenten. Den segregationistiske guvernør George Wallace, over for den integrationistiske guvernør Jimmy Carter. Kontrasterne var virkelige og grundfæstede, selv om de livagtige billeder slører i samme omfang som de fremviser.

Arven fra Kennedy-Johnson: Den socialliberale reform.

Den glamour, der hvilede over Kennedys præsidentperiode, lige fra hans bevægende tiltrædelsestale over de funkklende receptioner til de hjertevindende familiescener, har efterladt et uudsletteligt indtryk på den amerikanske bevidsthed. Gløden fra "Came-

lot" overskygger stadig både manglerne ved hans lederskab og efterfølgernes mere vedvarende landvindinger. Allerede tidligt lød der advarsler om Kennedys blinde punkter og de „dygtigste og kvikkeste“, som han samlede omkring sig. Få dage før Kennedy inspirerede nationen med sin uforglemmelige tiltrædelses-tale, havde en kuert præsident Eisenhower, før han-trådte tilbage, sobert advaret Amerika om, at et „militært-industrielt kompleks“ havde tilegnet sig „ubeføjet magt“ over de amerikanske institutioner. Men den nye regering lyttede ikke. I stedet lod en entusiastisk John F. Kennedy og hans forsvarsminister Robert McNamara tillidsfuldt penge tilflyde militæret, lige indtil den Cubanske missilkrise afkølede alles begejstring. De følgende måneder bragte supermagts-ædruelighed med sig i form af en Hotline fra præsidenten til atomforsvaret og den såkaldte *Test Ban Treaties*.

John F. Kennedy havde langt fra nydt sine år i kongressen, og da han indtog det Hvide Hus besad han hverken de evner eller den smidighed, der skulle til for at føre lovforslag igennem kongressen. På trods af den popularitet han nød i offentligheden er listen over hans indenrigspolitiske landevindinger yderst mager. Men mordet på ham bragte Lyndon B. Johnson ind i det Ovale Kontor, en af de helt store lovgivningsmanipulatorer. Gennem sin egen form for rænkespil og leflen fik den høje mand fra Texas gennemført en ambitiøs række af reformer. I løbet af de første tre år efter mordet på John F. Kennedy i Dallas førte Johnson en sand overflod af lovforslag frem til vedtagelse i kongressen.

Mens hans martyriserede forgænger stort set kom til kort over for kongressen, så viklede Johnson den om sin lillefinger. Først fik han gennemført en række af Kennedys lovforslag, så som skattesænkningen i 1964, der dristigt gjorde brug af den Keynesianske økonomis våben til at bringe økonomien i vækst. Derefter gik han videre med sit eget program, der - i tråd med Lyndon B. Johnsons forkærlighed for hyperblen - blev kaldt *Det storartede Samfund*. Hans reformprogrammer tog fat om fattigdommen i storbyerne, det økologiske forfald samt den tiltagende utilfredshed med uddannelsessystemet. Selv om USA fortsat var eneste

land i den vestlige verden, hvor befolkningen ikke var dækket ind af en offentlig sygesikring, så sørgede su..lledhedsreformer dog for medicinalhjælp til de fattige og i særdeleshed de ældre. Over for en nation, der var oprørt over at se Cayahogafloden i Cleveland i flammer, introducerede Johnson en miljølov. Hans færdselslovgivning satte fokus på trafiksikkerheden på de amerikanske landeveje, der krævede flere ofre end Vietnamkrigen, og forbrugersikkerhedslovgivningen beskyttede forbrugeren. Mange af disse ting var yderst prosaiske, men til sammen opfyldte de ikke desto mindre hans løfte om at forbedre "livskvaliteten", en frase Johnson selv havde bragt i folkemunde. Det lykkedes for ham at komme ud af det dødvande i kongressen, der i tre årtier havde bremset alle socialliberale reformer. Først og fremmest var det ham, der havde udtænkt den lovgivning, der gav den føderale regering magten til at træffe beslutninger om raceadskillelse.

Borgerrettighedsbevægelsen og tiden derefter

Med Lyndon B. Johnson som præsident gik den føderale lovgivning endelig til angreb på *Jim Crow*, det skændige raceadskillelses-system, der siden 1890erne havde været en skamplet på livet i sydstaterne. Den høje systatsmand fik gennemført en borgerrettighedslovgivning uden sidestykke, der endelig gjorde op med uretten. Den opofrelse som blev udvist af borgerrettighedsforkæmpere, der satte livet på spil i kampen mod raceadskillelse, var begyndt at gøre indtryk på Kennedybrødrene i månederne inden mordet. Få uger efter Lee Harvey Oswalds skæbnesvangre gerning erklærede Johnson i en TV-tale, at der ikke kunne gives nogen finere hyldest til JFKs minde end at gennemføre det fastkørte forslag til en borgerrettighedslovgivning. Det var storslået teater og velafvejte politisk strategi, men det tilegnede Kennedy en historisk arv, der ret beset var Johnsons. Borgerrettighedslovgivningen fra 1964 (som inkluderede en stort set ubemærket anmærkning om kvinders rettigheder, der kynisk var blevet indlemmet af en tilhænger af raceadskillelse i et forsøg på at køre lovgivningen af sporet) gav den føderale regering beføjelser til at gøre en ende på diskriminationen inden for servicesektoren..

f.eks på restauranter, hoteller og tankstationer. Det følgende år blev der føjet yderligere politisk slagkraft til lovgivningen i form af en stemmeretslov, der underlagde valgene i de stater, der havde diskrimineret sorte, føderal overvågning. Snart forandrede det politiske landskab i sydstaterne radikalt.

Men ventetiden havde været for lang, alt for lang. Den oprindelige borgerrettighedsbevægelse var inspireret af kristne idealer om tålmodighed. Aktivister, der hovedsageligt kom fra den universitetsuddannede del af middelklassen, bojkottede busser i Montgomery, lavede *sit-in* demonstrationer ved spisesteder, lejede busser til *Freedom Rides*, og konfronterede "Bull" Connors brandslanger og hunde med forbløffende mod og tålmodighed. Men på tærsklen til sejr opstod der splittelse i bevægelsen. Efter at have stået over for vold, trusler og mord under *Mississippi Summer*, vælgerregistreringskampagnen i 1964, blot for at se hvordan segregationister blev sendt som delegerede fra Mississippi til det Demokratiske konvent, var der flere, der mistede tålmodigheden med Martin Luther Kings ikke-voldspolitik. *Black Power* og de Sorte Pantere udsprang af denne smeltedigel; mest iøjnefaldende var Stokely Carmichael, der gik fra at tale for at „vende den anden kind til" til slagordet "*burn, baby burn*".

Efterhånden som raceadskillelsens barrierer endelig begyndte at falde kom det først og fremmest den sorte middelklasse til gode. Befriet for tidligere hindringer og stående over for nye muligheder, øgedes afstanden mellem dem og de fattige sorte i storbyerne. Denne afstand illustreres på dramatisk vis af forskellen mellem Martin Luther King og Malcolm X. King var søn af en prominent præst fra Atlanta og tog en doktorgrad, før han skæbnesvangert optog sit præsteembede i Montgomery, Alabama. Malcolm var ligeledes søn af en præst, men hans far blev myrdet af kutteklædte hævnere, og Malcolm slog ind på en kriminel løbebane. Det var i fængslet han konverterede til *Black Muslimreligionen*. Han var bekendt med livet på gaderne i nordstaternes storbyer, og selvom han fraskrev sig mange af de fornøjelser og laster, der forbandt sig med det, så var han ikke desto mindre i stand til at tale med den gruppe af mennesker, for hvem "borgerrettigheder" betød forsvindende lidt.

Storbyghettoernes smeltedigel kogte over blot få uger efter, at Lyndon B. Johnson havde underskrevet borgerrettighedsloven i 1964, og sommeren igennem var der adskillige optøjer i nordstaternes storbyer. Den følgende sommer bragte de skræmmende Watts-optøjer med sig, hvor 34 døde, og de følgende år bragte blot flere optøjer, som kulminerede i dagene efter mordet på King, hvor der sågar svævede røg i luften over regeringsbygningen. Mens 1970 bragte en strøm af nye guvernører med sig, som f.eks. Jimmy Carter, der var fast besluttet på at gøre en ende på *Jim* Crow-tidens levn, så viste den sociale arv efter race-diskriminationen sig at være mere udholdende end som så.

Robert Kennedys og "tressernes" død.

Blandt de millioner af amerikanere, der i disse urolige år gennemgik en personlig forandring, var Robert Kennedy nok den, omvæltningen viste sig mest tydeligt hos. Som skarp og stridbar politiker med rundsav på albuerne brugte han årene efter mordet på broderen på at tilegne sig de "rigtige" holdninger. Efter at have trukket sig ud af Johnsons regering og vundet en plads i senatet blev han en tidlig modstander af Vietnamkrigen, hvilket umiddelbart lignede et politisk selvmord. Han blev i stadig større grad engageret i kampen mod racisme og ulighed.

Efterhånden som stemningen i befolkningen mere og mere vendte sig mod Vietnamkrigen, stod posten som leder af fredsbevægelsen åben for ham som en mulighed. Men mens han tøvede, indtog en temmelig ukendt senator fra Minnesota pladsen som en stort set chanceløs udfordrer af den engang så mægtige Lyndon B. Johnson til posten som Demokraternes præsidentkandidat. Støttet af frivillige kampagnearbejdere fra studentermiljøet, der var villige til at "*go dean for Gene*", appellerede Eugene McCarthy til dem, der var utilfredse. Han var tæt på at slå Johnson i primærvalget i New Hampshire og lignede en vinder før valget i Wisconsin, da den høje mand fra Texas den 31. marts 1968 trådte frem på TV for at meddele, at han trådte tilbage fra valgkampen. De der var imod Vietnamkrigen havde nu to kandidater og et fornyet håb, som dog brat blev tilintetgjort af mordet på Robert Kennedy.

Det Demokratiske Parti ødelagde sig selv på landsdækkende TV-transmissioner fra dets bitre og voldelige nomineeingskonvent i Chicago. Hubert Humphrey, der engang var en respekteret midtsøgende senator og Johnsons loyale vicepræsident, fik overrakt nomineringen af Johnson uden at skulle igennem en eneste afstemning. Ikke nok med at favoritkandidaten var død, nomineringen blev som følge af korridorpolitik uden videre givet til Johnsons protege. Aktivister drog til Chicago for at udfordre maskineriet. Den prominente TV-journalist fra CBS Dan Rather blev „slået i jorden" midt på gulvet i kongressalen, og Chicagos borgmester Daley råbte antisemitiske fornærmelser efter den jødiske guvernør fra Connecticut, Abraham Rubicoff. Uden for kongresscentret udmøntede utilfredsheden mellem Demokraternes stridende parter sig i en voldelig konfrontation, hvor Chicagos politi pludselig lod alle deres frustrationer over fredsdemonstranterne få afløb i noget, en undersøgelseskommision senere beskrev som „politi-optøjer".

En politisk stækket Humphrey blev behørigt nomineret. Utilfredsheden bragte de såkaldte *McGovern-reformer* med sig, som med tiden ændrede nomineringsprocesserne i begge partier. Men på kort sigt blev den kaotiske situation blandt Demokraterne en triumf for en genoplivet *Ny Nixon*. Efter at have besejret guvenørerne Rockefeller og Reagan ved et omhyggeligt orkestret og isoleret konvent, der var fyldt med velpolerede og formelt klædte delegerede, som tilsyneladende beboede en helt anden planet end Demokraterne, modtog Richard Nixon nomineringen som den altovervejende favorit til at vinde præsidentvalget.

Vi vil aldrig finde ud af, om Robert Kennedy kunne have vundet nomineringen og valget, men mange studenter betragtede udfaldet af valget som et knusende nederlag og vendte sig væk fra politik for istedet at koncentrere sig om det åndelige univers. Det *Nye Venstre* døde hen, og dets mest fremtrædende organisation, Studenter for et Demokratisk Samfund, gik i opløsning. Nogle fortsatte fredsaktiviteterne, men mange andre opgav at engagere sig i "systemet", og nogle få faldt hen i guerillafntasier. Psykologi trådte istedet for historie, statskundskab og sociologi som det mest foretrukne hovedfag på universiteterne. Den

navlebeskuende "modkultur" nåede sin apoteose på en mark i den nordlige del af staten New York ved Woodstockfestivalen i 1969.

Selvom fredsbevægelsen, de grusomme TV-billeder og mange krigsveteraners desillusion efterhånden havde overbevist flertallet af amerikanerne om, at Vietnamkrigen var en fejltagelse, så var det ikke desto mindre Richard Nixon, der blev begunstiget af den politiske situation, og i januar 1969 tiltrådte han præsidentembedet.

Richard Nixon og den amerikanske middelklasse.

Selvom et flertal af de universitetsstuderende var imod Vietnamkrigen i 1969, afspejlede Nixon alligevel den brede befolknings forvirring med sine vage planer for tilbagetrækning og løfter om "fred med æren i behold". Nixons bedrag bar bitre frugter i 1970'erne, men i 1969 fremstod han som manden, der kunne gøre en ende på den frygtindgydende konflikt i Sydøstasien, og derigennem vandt han offentlighedens tillid.

Nixon greb muligheden for at skabe et "nyt republikansk flertal", der baserede sig på hans erkendelse af, at ophævelsen af raceadskillelsen havde brudt det Demokratiske Partis kontrol over de "solide sydstater", som i de sidste hundrede år trofast havde støttet Demokraterne. Nixons opportunistiske "sydstatsstrategi" gav gode resultater; han formåede at ændre folks stemmevaner. Allerede i 1968 havde han vundet mange af sydstaterne for sig, og i 1972 dem allesammen.

Ligeledes gjorde han streftog ind i det, der nu var tilbage af Franklin D. Roosevelts *New Deal*-koalition og bejlede til de vælgere fra arbejderklassen, der oplevede en fremmedgørelse over for fredsbevægelsen og et Demokratisk parti, som de følte havde glemt dem. Richard Nixons kampagneslogans henvendte sig til „de glemte amerikanere“, og "den tavse majoritet" ramte hovedet på sømmet. En stor del af den hvide arbejderklasse kunne hverken forholde sig til en krig, som de fleste kun modvilligt bakkede op om, eller til en føderal regering, der ifølge manges mening favoriserede studenter, sorte, hispaniere og fattige. Uanset om disse fornemmelser havde noget på sig eller ej, så var de

ikke desto mindre dybtfølte. En stor del af industriarbejderne følte sig som lus mellem to negle, fanget mellem studenterne og storindustrien på den ene side og de sorte og fattige på den anden.

Mange funktionærer følte - hvis de da ikke ligefrem delte arbejderens aggressioner - en lignende harme over for dem, der satte spørgsmålstejn ved og udfordrede "middelklasseværdierne". Forstæderne, som var hjemsted for det meste af middelklassen og en del af arbejderne, blev mere og mere udbredte. Denne lille-verden af pænt adskilte huse der hver især er omgivet af en velholdt plæne, hvor en bil er ganske uundværlig, blev i løbet af 1960'erne en mere udbredt beboelsesform i Amerika end både bybebyggelse og landlige småbyer. Da forstæderne stort set kun var beboet af hvide, lå de milevidt fra borgerrettighedsbevægelsens anliggender og endnu længere fra optøjerne i storbyerne. Selvom nogle forstadsmennesker lod håret gro og udviklede en større seksuel åbenhed, så nåede selve kernen af modkulturen aldrig derud. Forstadernes miljø var lukket, sikkert, rent og tilpasset børnefamilier. Ikke desto mindre blev selv disse hjem i træerne skueplads for en kulturkonflikt.

Det personlige er politisk

Stokely Carmichaels fornærmende udsagn om, at den bedste stilling en kvinde kunne indtage inden for borgerrettighedsbevægelsen, var "liggende på ryggen", blev et symbol på den nedladende holdning mange kvinder følte studenterbevægelsens ledere indtog over for dem. Betty Friedan hævdede i *Feminine Mystique* fra 1963 at have fundet "et problem uden navn" blandt sin generation af kvinder. Selvom der kan stilles spørgsmålstejn ved om vurderingen passer på hendes egen generation, så appellerede hendes fortale for kvinders karrierer og angreb på forstadslivets kønsrollemønstre i høj grad til den efterfølgende generation af kvinder og lagde derved fundamentet for dannelsen af den succesrige Nationale Kvindeorganisation i 1966. Friedans forestillinger om middelklassekvinders karrieremuligheder kom dog snart til at virke blodløse i sammenligning med de synspunkter, der blev lagt for dagen af de kvinder, hvis holdninger

var hvæstet af tressernes protestbevægelse. Samtidig genvurderede mange mænd deres holdninger til kønsrollemønstre og forælderskab. Efter to årtier, hvor mandens rolle i samfundet havde været det centrale anliggende, blev det i de sene tressere kvindens rolle opmærksomheden koncentreret sig om.

Antallet af kvinder i byområdet som havde arbejde steg fortsat jævnt. Kvinders andel af studiepladserne på universitetet sprang fra 31 % til 41 %, hvilket var den samme fordeling som i 1930'erne, for endelig midt i 1970'erne at overstige 50 %. Forandringerne i opfattelsen af køn og seksualitet forårsagede, at de fleste et-køns universiteter blev omdannet til "fællesskoler". Måske var den mest betydelige ændring at finde i den store stigning i andelen af kvinder, der blev indskrevet ved de mest prestigefyldte universiteter, som gav adgang til de højst betalte og mest indflydelsesgivende stillinger.

Det er en udbredt opfattelse, at der fandt en seksuel revolution sted i 1960'erne. Efter 1950'ernes tavshed på seksualitetens område, gav sentressernes modkulturs flamboyante seksualitet, opkomsten af Bøssernes Befrielsesfront og en ny bramfrihed i medierne en udbredt følelse af forandring. TV-værter som Johnny Carson, the Smothers Brothers og Rowan & Martin udfordrede TV-mediets seksuelle og kulturelle grænser på måder, der måske idag virker tamme, men i 1960'erne var yderst dristige.

Det er straks mere vanskeligt at bestemme i hvor høj grad den seksuelle adfærd rent faktisk ændredes. Fremkomsten af P-pillen og spiralen gav kvinder kontrol over (for slet ikke at nævne ansvaret for) graviditeten, og som følge heraf fulgte en stigning i førægteskabelig sex. Førægteskabelig sex blev i høj grad acceptabelt og i et vist omfang også mere praktiseret. Ugifte par, der boede sammen, gik fra næsten at være fordømt af alle i begyndelsen af århundredet til at være den valgte livsform for 3 % af befolkningen i 1970.

På trods af den tiltagende accept af samliv uden for ægteskabet, så giftede såvel kvinder og mænd sig i 1970 stadig i en alder (20,8 og 23,2), der gennemsnitlig var noget nær den yngste nogensinde. Par blev dog ikke sammen i samme omfang længere. New Yorks guvernør Nelson Rockefellers tæt mediedækkede

skilsmisse kastede lys på den tilstand gennemsnitlige par, der ikke havde råd til en hurtig skilsmisse i Nevada eller Mexico, be-
fandt sig i. New Yorks lovgivende forsamling udvidede hurtigt
omfanget af gyldige begrundelser for en skilsmisse. Snart gjorde
Californien helt en ende på skyldsspørgsmålet i forbindelse med
skilsmisser ved at åbne op for "skyldløse" skilsmisser gennem en
lov, der blev underskrevet af den daværende guvernør, som se-
nere skulle blive den første fraskilte præsident, nemlig Ronald
Reagan. De fleste stater fulgte hurtigt efter, og skilsmisseraten
steg i løbet af årtiet fra 9 til 15 (per 1000 gifte kvinder over 15), li-
gesom procentdelen af børn under 18, hvis forældre blev skilt,
steg fra 0,7% til 1,2 % per år. Ændringer i kønsopfattelse, seksua-
litet og ægteskab gav mange amerikanere en fornemmelse af, at
livet, som de kendte det, var ved forandre sig under fødderne på
dem. Og studenterne var symbolet på og den antagne grund her-
til.

Studenterbevægelsen

1960erne huskes mest levende som folkebevægelsernes årti, først
og fremmest centreret om universitetsmiljøerne. Ungdommen,
specielt den veluddannede del, tog plads midt på scenen. To fæ-
nomener var sammen om at skabe denne situation. For det første
havde efterkrigstidens Amerika skabt verdens første ungdoms-
kultur, hvilket formede en kritisk masse, der delte en genera-
tions-bevidsthed. Og for det andet var de amerikanske universi-
teter blevet centre for et hidtil uset intellektuelt liv, der gavmildt
blev finansieret af såvel private som offentlige kilder.

Hele den vestlige verden oplevede et kortvarigt baby-boom
efter anden verdenskrig. Men i Amerika fortsatte strømmen af
nye børn; kurven toppede ikke før i 1957, og indtil 1964 blev der
ikke noget år født under 4.000.000 børn. Mellem 1946 og 1959
blev der født mere end 50.000.000 børn i USA, og i 1960 var alle
disse børn blevet en veritabel demografisk tidevandsbølge, som
stod over for at oversvømme uddannelsesinstitutionerne og job-
markedet.

Filmen *American Graffiti* fangede retrospektivt det øjeblik,
hvor de første boomers afsluttede *high school* og søgte ud mod ar-

bejdsmarkedet, universitetet eller Vietnam. Den amerikanske "*enheds-high school*" skabte en aldersopdelt institution, som blev benyttet af størstedelen af generationen. Formet af undervisere, som søgte at styrke deres profession og fandt støtte i den amerikanske middelklasses tro på lige muligheder, genskabtes *high schools* som institution efter første verdenskrig for at tiltrække størstedelen af de unge og ikke kun dem, der satsede på en universitetsuddannelse. Selvom de studerende blev opdelt efter kvalifikationer, så havde de stadig tiden efter skole og fritidsaktiviteterne til fælles. *High schools* fik en samlende social funktion, og deres sportshold og musikgrupper blev genstand for hele lokalsamfundets stolthed. Enheds-High schools blev så stor en succes, at *dropout*, frafald, i 1954 indgik i det engelske sprog som et pejorativ; det, der i 1930'erne havde været almindelig adfærd, var nu afvigende. I 1960 gik mere end 90 % af de unge i aldersgruppen fra 14 til 17 år i *high school*. Selvom venskabet mellem Richie og Fonzie i TV-serien *Happy Days* var uden forbindelse med virkeligheden, og selvom spændinger mellem forskellige typer af studerende var udbredte, så delte størstedelen af den amerikanske ungdom ikke desto mindre en fælles institution. Og på den måde leverede denne *enheds-high school* også et fundament for ungdomskulturen.

De, der tog en højere uddannelse, var ligeledes dem, der formede de politiske og sociale bevægelser, som oftest forbindes med 1960'erne. Og stigningen i fødselsraten i de foregående årtier bragte et hidtil uset antal unge mennesker til universitetets porte. Konfronteret med potentielt stigende arbejdsløshedstal øgede de enkelte stater deres bevillinger til de højere uddannelsesinstitutioner ganske betragteligt, gjorde læreruddannelsesinstitutionerne til bredt funderede undervisningsanstalter og skabte en række lokale toårs-universiteter. Søgningen til universiteterne fordobledes næsten i løbet af årtiet, fra 3.215.000 til 7.136.000. Andelen af unge mennesker der gik på universitetet steg tilsvarende: for de 18 til 24-årige fra 28 % til 40 %, og for de 22 til 29-årige fra 5 % til 10 %. Således besad ungdommen en stærk generationsbevidsthed og udgjorde en stor kritisk masse i universitetsmiljøet.

Mængden af føderale og virksomhedsbaserede midler der tilflød de højere uddannelser mangedobledes ligeledes. Den kolde krigs universitetsbaserede militære forskning førte enorme pengeressourcer til universiteterne for til gengæld at få del i deres anseelse og deres forskningsfaciliteter. *Det storartede Samfunds* programmer leverede yderligere midler til alle mulige forskellige former for institutioner. Antallet af studerende med en kandidateksamen steg eksplosivt på alle områder. Kunstnere og forfattere blev ansat permanent. Skrive-work shops og poesikurser blomstrede op over alt. Litterære stjerner rejste rundt i en mere og mere indbringende universitetsturne. De skabende kunstarter var i fremgang og blev en permanent del af den akademiske verden.

Men ved årtiets slutning kom intellektuelle, akademikere og studenter under angreb. Vicepræsident Spiro Agnews grove udtalelser, som var skrevet af Pat Buchanan, gav stemme til den vrede, mange følte over for de studenter, der første havde udfordret raceadskillelsen, derefter Vietnamkrigen, og endelig middelklassens værdier. Årtiet begyndte med at John F. Kennedy hentede "de dygtigste og de kvikkeste" fra universiteterne ind i sin regering og sin administration, og sluttede med Agnews skolsen af "de hånlige smilende drenge i deres østlige 'elfenbens-tårne'". I foråret 1970 blev fire studerende ved Kent State Universitetet dræbt af Ohios Nationalgarde under en demonstration mod Nixons invasion af Cambodia, hvilket afstedkom en sidste bølge af studenterstrejker over hele landet. Men studenterbevægelsens indflydelse var for nedadgående, og de højere uddannelsesinstitutioner var i en stor del af offentlighedens øjne bragt i miskredit.

Den globale økonomis oprindelse

1960ernes ikoniske begivenheder fandt sted i borgerrettighedsdemonstrationer, i universitetsmiljøerne, og i storbyerne. Ikke desto mindre lå der i disse år, godt skjult af de farverige udfordringer af status quo, begyndelsen til kun svagt fornemmede ændringer i den strukturelle økonomi, der skulle vise sig langt stærkere og mere udholdende. De var affødt af den amerikanske

økonomis stagnation efter dens letkøbte globale dominans i efterkrigsårene; en stagnation, der dels skyldtes det militære industrikompleks' skævvridning af økonomien, som allerede Eisenhower havde advaret imod, og ikke mindst den udfordring som de genoprettede europæiske og japanske økonomier bød på. Mens tilbagegangen blev overskygget af de sene 1960eres omvæltende begivenheder, så var 1970 det sidste af 75 år i træk med overskud på handelsbalancen; det følgende år bød på århundredets første handelsunderskud, og de internationale valutaer opførte sig med at være afstemte efter den amerikanske dollar.

Motiveret af profitfaldet begyndte de store koncerner at tilpasse deres strategier og deres struktur til den nye situation. For at minimere risikoen spredte de sig ud i "konglomerater" ved at gå ind i brancher, der lå uden for deres normale hovedområde. Prototypen på sådan et firma var *Gulf and Western*, oprindeligt et bilreservedelsfirma, der sågar opkøbte atletikhold og skønhedskonkurrencer, og som blev parodieret af Mel Brookes som *Engulf and Devour*, Opslug og Fortær, i hans *Silent Movie*. Snart var det de færreste, der vidste hvilken koncern, der ejede hvilket firmanavn. Multinationale strukturer gav koncernerne nye muligheder for at flytte kapital, profit og produktion til udlandet.

Disse nye strukturer hensatte koncernerne i en ny balance. Efterkrigstidens fredelige sameksistens mellem arbejdskraft og arbejdsgiver, som finansieredes af et overskud, der flød videre til forbrugerne i form af lønstigninger, nærmede sig sin slutning. Virksomhedernes offensiv mod fagforeningerne satte snart disse i defensiven. Udvikling i teknologien reducerede andelen af ansatte i traditionelle industrifag, alt imens beskæftigelsen steg i de kun i ringe grad organiserede servicefag. Den nyvundne evne blandt de multinationale koncerner til at flytte rundt på aktiver og produktionsanlæg gav den et stærkt våben over for såvel nationale som lokale forsøg på politisk at påtvinge dem *Det stordannede Samfunds* miljø- og arbejdssikkerhedslovgivninger. Det, der i dag vanligtvis kaldes den globale økonomi, har sit udspring i et årti, som ellers huskes for en ganske anden type begivenheder.

~~*

1960erne var et bemærkelsesværdigt og traumatisk årti. Mange af os, der tilhører den generation, der voksede op dengang, blev uudsletteligt mærket af det. Og det amerikanske samfund ændredes fundamentalt. Den juridisk stadfæstede raceadskillelses skamplet blev fjernet. Den kolde krigs excesser, som i 1962 var tæt på at føre et atom-holocaust med sig, og som fulgtes af en katastrofal og splittende krig i Vietnam, blev for altid miskrediteret. En ny åbenhed omkring seksualitet strømmede ind over medierne og dagligdagens talesprog. Kønsrollemønstre, som i 1960 virkede uforanderlige var ti år senere blevet grundlæggende reviderede. Mange af os fra universitetsmiljøet var sikre på, at ikke blot disse forandringer men en fundamentalt ny social orden var ved at se dagens lys. Vi tog fejl.

Hovedstrømningerne i det amerikanske samfund ændredes stort set ikke, eller ændredes i en helt anden retning end den, mediebilledet gav indtryk af, og studenterbevægelsen håbede på. Koncern-Amerika var igang med at restrukturere sig og forøge dets magt. Forstæderne og de hertil hørende middelklasseverdier blev mere og mere udbredte, om end en smule mindre rigide. Større politisk åbenhed og racelighed blev fulgt på vej af en tiltagende økonomisk ulighed.

På trods af det bød årtiet på en afvekslende og dramatisk oplevelse for de amerikanske forfattere. Nogle af dem hoppede med på vognen og bragte sig på linie med det, der tilsyneladende var en social revolution, mens andre optegnede et mere prosaisk men måske også mere holdbart Amerika. Uanset den smerte der lå i samtiden, så bragte årtiet de amerikanske forfattere et nyt spillerum.

På dansk ved Søren Dahl Mikkelsen

Litteratur

Indflydelsesrige bøger skrevet i 1960erne.

Rachel Carson: *Silent Spring* (1962)

Eldridge Cleaver: *Soul on Ice* (1968)

Betty Friedan: *The Feminine Mystique* (1963)

J. William Fulbright: *The Arrogance of Power* (1967)

Herbert J. Gans: *The Levittowners* (1967)

Nathan Glazer & Daniel P. Moynihan: *Beyond the Melting Pot* (1963)

Barry Goldwater: *The Conscience of a Conservative* (1960)

Michael Harrington: *The Other America: Poverty in the United States* (1962)

Robert F. Kennedy: *The Thirteen Days* (1963)

Clark Kerr: *The Uses of the University* (1964)

Martin Luther King: *Why We Can't Wait* (1964)

Malcolm X: *The Autobiography of Malcolm X* (1965)

Ralph Nadar: *Unsafe at any Speed* (1965)

Richard Neustadt: *Presidential Power* (1960)

Udvalgte retrospektive bøger om 1960erne.

Loren Baritz: *Backfire* (1985)

Richard Barnett & Ronald Muller: *Global Reach: The Power of Multinational Corporations* (1974)

Charles DeBenedetti: *An American Ordeal: The Antiwar Movement of the Vietnam Era*

Sarah Evans: *Personal Politics* (1979)

Todd Gitlin: *The Sixties* (1987)

David Halberstam: *The Best and the Brightest* (1972)

George Herring: *America's Longest War: The United States in Vietnam 1950-1975* (1985)

Lyndon Johnson: *Vantage Point* (1971)

George Kahin: *Intervention: How America Became Involved in Vietnam* (1986)

Stanley Karnow: *Vietnam: A History* (1984)

Doris Kearns: *Lyndon Johnson and the American Dream* (1976)

Allen Matusow: *The Unravelling of America: A History of Liberalism in the 1960s* (1984)

Jonathan Schell: *The Time of Illusion* (1975)

Harvard Sitkoff: *The Struggle for Black Equality, 1954-1980* (1981)

Mel Small: *Johnson, Nixon, and the Daves* (1988) -

Irwin Unger: *The Movement* (1974)

Gary Wills: *Nixon Agonistes* (1970)

FOCI Image Library